

Полковник
Андрій ПАСТЕРНАК

Керівник Об'єднаного центру з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при Службі безпеки України

Співпраця з правоохоронними органами після звільнення з полону

Дорогі побратими і посестри! Повернення кожного з вас для мене — особиста радість. А ще — професійне досягнення. Адже пошуком і поверненням українських бранців щодня опікується багато структур, зокрема й Об'єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ, який я очолюю.

Хочу подякувати людям, без яких ваше повернення не було б можливим. Це ваші побратими і посестри, яких було звільнено перед вами і які теж проходили реінтеграційні заходи. Це вони надали інформацію про ваші імена, про місця вашого утримання, ваш стан. Це вони могли впізнати ваше обличчя на фототеці. Ви повернулися завдяки і їхнім зусиллям.

Настав ваш час зробити те, що від вас залежить, — щоб ми могли повернути тих, хто залишається в полоні. Адже підтримувати побратимів, берегти їхні життя і здоров'я — це обов'язок кожного військовослужбовця. Це обов'язок громадянина України. Зрештою, це єдиний правильний моральний вибір: у ситуації, коли від ваших дій залежить чиясь свобода, чиясь життя, — діяти.

Під час перших тижнів від вашого звільнення з полону вам майже щодня доведеться приділяти годину або й кілька спілкуванню з представниками різних органів та структур, що відповідають за безпеку та правоохоронну діяльність. Серед них:

- > Служба безпеки України;
- > Національна поліція України;
- > Головне управління розвідки;
- > Офіс Генерального прокурора;
- > судові медичні експерти.

Також можливе спілкування з **представниками міжнародних організацій**, які спеціалізуються на фіксуванні воєнних злочинів російської федерації, — за вашим бажанням чи згодою.

НАВІЩО ПРАВООХОРОННИМ ОРГАНАМ ВИ І ВАШ ДОСВІД ПОЛОНУ?

- > щоб зняти вас із розшуку, змінити ваш офіційний статус;
- > щоб дізнатися про обставини, за яких ви потрапили в полон;
- > щоб з'ясувати обставини вашого утримання та етапування;
- > щоб шукати безвісти зниклих;
- > щоб документувати російські воєнні злочини.

ВАЖЛИВО

В усіх процедурах представники правоохоронних органів — на вашому боці.

Ви не є обвинуваченими. Ваша роль — роль свідка або постраждалого.

Співпраця з правоохоронними органами зазвичай починається ще під час вашого перебування в медичному закладі, якщо лікар, зважаючи на стан вашого здоров'я, дасть дозвіл.

Перед початком бесіди вам повинні повідомити її мету, номер кримінального провадження (якщо це процесуальні дії), а також вашу роль.

Вам детально роз'яснять ваші права та обов'язки під час бесіди та в межах кримінального провадження загалом. Якщо не впевнені, що зрозуміли все правильно, — уточнюйте.

Ви можете зупинити бесіду в будь-який момент.

Під час бесіди вас можуть запитувати про можливість вести відеозапис. Погоджуйтеся. Медіа та сторонні люди не мають доступу до слідчих відеоматеріалів. Згода на відеозапис спростить розслідування. Натомість відсутність запису може викликати потребу проводити додаткові бесіди чи допити.

Тепер детальніше про процедури, які вам потрібно пройти.

1 Зняття з розшуку.

Для правоохоронних органів ви ще в розшуку. У процесуальних документах ви досі значитеся як **«зниклий безвісти (за особливих обставин)»**. Такий статус був потрібен, щоб вас розшукувати і звільнити. За фактом вашого зникнення та утримання в полоні було порушено кримінальне провадження та заведено оперативно-розшукову справу.

Відкривають такі кримінальні провадження слідчі підрозділи Національної поліції України. Вони проводять і зняття з розшуку. Отже, про своє повернення ви маєте повідомити **Національній поліції України**.

Процедура зняття з розшуку — обов'язкова. Якщо ви її не пройдете, ваш офіційний статус так і залишатиметься **«зниклий безвісти (за особливих обставин)»**. **Без зняття з розшуку ви не зможете ні відновити втрачені документи, ні підтвердити свою особу.**

Раджу не зволікати. Тим більше, що процедура проста і займає **близько 20 хвилин**. Найчастіше зняття з розшуку проводять централізовано. Представники Національної поліції приходять до реінтеграційного центру і допомагають звільненню написати відповідні заяви.

Оформити зняття з розшуку можна також у поліцейському відділку за місцем проходження реінтеграційних заходів, за місцем реєстрації проживання або в тому відділенні, яке приймало заяву на розшук.

2 Моніторинг місць утримання громадян України в росії та на тимчасово окупованих територіях України.

Цю процедуру проводять представники **Об'єднаного центру з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України при СБУ**.

Мета — **зібрати якомога більше фактів про кожне з відомих місць утримання наших полонених у російській федерації або на тимчасово окупованих українських територіях**.

Нас цікавлять локації; кількість на них українських бранців; їхні імена, стан здоров'я; режим утримання, харчування та медичного забезпечення; факти застосування катувань, а також особи службовців адміністративних установ росії, які причетні до тортур українських полонених.

Моніторинг місць утримання проводять шляхом **індивідуального анкетування**, яке може тривати 1–3 години, та **групових опитувань із використанням фототеки**.

3 Пошук безвісти зниклих осіб, які, можливо, перебувають у російському полоні, за фототекою.

Українські реєстри налічують понад 70 тисяч безвісти зниклих військових і цивільних. Частина з них утримують у місцях позбавлення волі в росії та на тимчасово окупованих українських територіях, не надаючи українській стороні жодної інформації.

Фототека — це серія групових зустрічей, які проводяться в реінтеграційних центрах щодня. Кожна зустріч триває до 2 годин.

У залі на великому екрані вам показують фотографії зниклих безвісти оборонців України, а також тих, котрі перебувають у полоні. Фотографії згруповано відповідно до родів військ та підрозділів.

Ви бачили цих людей? Зустрічалися? Щось чули про них? За фотографією і звучанням прізвища вам пропонуватимуть згадати місця їх утримання, дати останнього побачення, стан здоров'я тощо.

Практика доводить ефективність фототеки. Нам вдалося ідентифікувати багатьох людей, яких досі вважали зниклими безвісти. Від вашої зосередженості під час цієї процедури залежить дуже багато. Адже результати потрібні українській державі, щоб вести подальші перемовини щодо звільнення. А ще — ваша уважність може дати надію людям, які досі чекають на повернення своїх рідних із полону. Чекають, як ваші рідні і близькі чекали на вас.

4 З'ясування обставин потрапляння в полон.

Обставини потрапляння в полон з'ясовують **представники СБУ та реінтеграційної команди ЗСУ** під час **індивідуальних бесід**. Зустріч із кожним із вказаних представників відбувається окремо, кожна з цих бесід може тривати **1–3 години**.

Вивчення вашого досвіду виживання важливе. На його основі готують **навчальні матеріали для військових**. Ці матеріали покликані мінімізувати ризики потрапляння в полон для нових поколінь оборонців України, а в разі потрапляння в полон — збільшити їхні шанси вижити й повернутися додому.

При підготуванні навчальних матеріалів **ваші свідчення будуть використовуватися тільки в узагальненому вигляді, без зазначення імен та особистої інформації**.

5 Документування російських злочинів проти державності України та громадян України.

Те, як російське політичне керівництво, російські військовослужбовці та представники системи нагляду за покараннями поведуться з нашими бранцями, — це злочин. Це грубе порушення міжнародного гуманітарного права, порушення правил ведення війни. Це поза будь-якими рамками людського ставлення і людської моралі.

Ми віримо в справедливість. У те, що **злочинці рано чи пізно будуть змушені відповідати за свої вчинки, будуть притягнуті до кримінальної відповідальності, а потерпілі від злочинів зможуть отримати справедливую компенсацію.** Тому ми ретельно розслідуємо випадки жорстокого поводження з нашими полоненими.

Коли ви будете давати свідчення, вас попросять згадати в хронологічному порядку всі обставини перебування в полоні, місця утримання, інших наших бранців, яких ви там бачили. Згадати працівників виправних колоній, слідчих ізоляторів росії. Повідомити про факти застосування фізичного або психологічного насилля, тортури, катування, наявність слідів від побоїв, тілесні ушкодження тощо. Такі речі згадувати нелегко. **Якщо ваш емоційний стан під час бесіди буде тяжким, до неї можна буде залучити психолога. Якщо погіршиться фізичний стан, у слідчих діях зроблять перерву.**

Надані вами свідчення можуть фіксуватися на відео. Ці записи ляжуть в основу обвинувачення і притягнення до кримінальної відповідальності російських військових злочинців.

Відповідальний орган у документуванні злочинів російської федерації — **Головне слідче Управління Служби безпеки України.** Також у ході кримінального провадження слідчий може призначити **медичну та психологічну експертизу**, долучаючи до неї відповідних судових експертів. Кожна з експертиз триває **близько 40 хвилин.**

Судові медичні та психологічні експерти у своїй практиці застосовують **Стамбульський протокол**, який є офіційним документом ООН з питань ефективного розслідування і документування фактів катувань та жорстокого поводження. Фактично це міжнародний стандарт документування катувань, його використовують лікарі, психологи, юристи та правозахисники у всьому світі. На базі Стамбульського протоколу подаються позови до Європейського суду з прав людини та Міжнародного кримінального суду.

Відновлення справедливості — не швидкий процес. **Приклади інших військових конфліктів свідчать, що судовий розгляд, як і досудове розслідування кримінальних проваджень, може тривати роками.** Але ми готові до цього і збираємо доказову базу — із дотриманням усіх формальностей, необхідних для того, щоб передати кримінальне провадження в міжнародні суди.

Корисні поради

Якщо у вас під час медичного обстеження виявили тілесні ушкодження, заклад охорони здоров'я, за законом, має передати цю інформацію правоохоронним органам для встановлення фактів катування, інших форм жорстокого поводження та для притягнення винних до покарання. Заклад охорони здоров'я може це зробити, тільки якщо ви **надаєте письмову згоду** на долучення даних про результати медичного огляду, проведеного в цьому закладі, до матеріалів кримінальної справи, де ви проходите як потерпіла особа.

Під час першої зустрічі зі слідчими **обмінуйтеся телефонами** на той випадок, якщо якусь інформацію ви пригадаєте пізніше. Не вагайтеся зателефонувати і повідомити деталі, про які згадали вже після зустрічі.

Ваші свідчення цінні. Вони допомагають повертати з полону ваших побратимів та посестер і необхідні, щоб притягнути російських злочинців до відповідальності. Тому ми дуже розраховуємо на вашу уважність і відповідальність.

Дякуємо вам за співпрацю і бажаємо швидкого відновлення!

Центральне управління
цивільно-військового
співробітництва Генерального
штабу Збройних Сил України

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ